

23. Dvije ure kulture – kulturološki sadržaji i nastava stranoga jezika

Vesna Požgaj Hadži, Mirjana Benjak, Tatjana Balažić Bulc, Maša Plešković

Budući da je učenje jezika neodvojivo od učenja kulture, osnovni se cilj nastave stranih/drugih jezika – osposobiti učenike za stjecanje komunikacijske kompetencije – proširuje zahtjevom za razvijanjem interkulturalne komunikacijske kompetencije. Interkulturalna sastavnica komunikacijske kompetencije – koja se najčešće određuje kao znanje o drugima i znanje o sebi – dijelom je svakoga učenja/poučavanja stranoga jezika. Bez nje nezamisliva je zadovoljavajuća interakcija i komunikacija s osobama druge kulture i zemlje na stranome jeziku. Iako se posljednjega desetljeća kod nas često upotrebljavaju pojmovi multikulturalizam, interkulturalizam, interkulturalna komunikacijska kompetencija i sl., ne možemo se pohvaliti značajnijim teorijskim i praktičnim doprinosima u provođenju interkulturalizma u učenju/poučavanju hrvatskoga kao stranog/drugog jezika, ali ni hrvatskoga kao prvoga jezika (slična je situacija i kod drugih južnoslavenskih jezika).

Radovi domaćih autora posvećeni važnosti razvijanja interkulturalne sastavnice komunikacijske kompetencije nezaobilazni su i vrijedni, ali se uglavnom bave općenitim teorijskim pristupima pojmu interkulturalne kompetencije i potrebi njezina uključivanja u nastavu jezika (Vrhovac, 1999; Piršl, 2005; Vodopija-Krstanović, 2007; Bilić Štefan, 2006; Novak-Milić, 2006). O konkretnoj nastavnoj praksi i primjeni interkulturalizma pisalo se s gledišta kompetencija lektora i uloge nastavnika u višekulturnom okruženju (Vodopija-Krstanović, 2005; Opačić, 2006). Hrvatski jezik kao strani i/ili drugi novija je tema u okviru suvremenih glotodidaktičkih istraživanja pa i unutar šire jezikoslovne problematike. Dosadašnja bavljenja njime bila su usmjerena ponajviše na jezične sadržaje. Tek su posljednjih godina i kulturološki sadržaji postali predmetom istraživanja hrvatskoga jezika (Benjak i Požgaj Hadži, ur., 2005; Novak-Milić i Gulešić-Machata, 2006; Pasini, 2010) te su izravnije uključeni i u nastavu.¹⁸⁴ Iako klasični filološki studiji sve češće ustupaju mjesto kulturološkima, radova o interkulturalnoj kompetenciji koji se bave učenjem/poučavanjem hrvatskoga kao stranoga/drugoga jezika još uvijek nema dovoljno.¹⁸⁵ Zato je cilj ovoga poglavlja odgovoriti na pitanje kako u sklopu slavističkih

184 Ovo se prije svega odnosi na udžbenik *Razgovarajte s nama*, autorica M. Čilaš-Mikulić, M. Gulešić-Machata i S. L. Udier (2008) namijenjen studentima hrvatskoga kao stranog i/ili drugog jezika na višem početnom stupnju učenja (A2 i B1 stupanj). U uvodnoj riječi kojom su popratile i predstavile udžbenik, autorice ističu da je građa u udžbeniku prikazana s komunikacijskog stajališta te da služi za stjecanje komunikacijske i gramatičke, ali i kulturološke kompetencije.

185 O uključivanju interkulturalnih sadržaja u nastavu hrvatskoga kao stranog jezika v. npr. u Požgaj Hadži i Pirih Svetina (2002) te Benjak i Požgaj Hadži, ur. (2005).

studija na stranim sveučilištima predstaviti hrvatsku i druge južnoslavenske kulture i civilizacije, uzimajući u obzir činjenicu da kulturološka kompetencija mora pratiti jezičnu. Nakon teorijskoga okvira u kojem se predstavljaju modeli interkulturalne komunikacijske kompetencije odgovara se na pitanje kako postići uspješnu interkulturalnu kompetenciju. Slijedi potpoglavlje o kolegiju Južnoslavenske kulture i civilizacije u sklopu južnoslavenskih studija na Ljubljanskom Filozofskom fakultetu, gdje se posebna pozornost posvećuje nekim didaktičkim/metodičkim problemima, kao npr. kompetencijama studenata i lektora, problemima kriterija za izbor tema, nepostojanju odgovarajućih didaktičkih izvora itd.

23.1. Kulturološki sadržaji u učenju/poučavanju stranoga jezika

23.1.1. Interkulturalna komunikacijska kompetencija

Iako danas postoje različite definicije pojma komunikacijske kompetencije kao i različiti modeli komunikacijske kompetencije, među njima postoji velika sličnost u određivanju temeljnih komponenata toga pojma (više o tome u Bagarić i Mihačević-Djigunović, 2007. i u poglavljima 15 i 16). Kompetentan govornik nekog stranog jezika nije samo onaj koji poznaje strukture datog jezika, odnosno posjeduje znanje o jeziku, nego onaj koji posjeduje i sposobnost i vještine za aktiviranje toga znanja u komunikacijskome činu, što od govornika zahtijeva i poznavanje kulture naroda čijim jezikom želi ovladati. Budući da su jezik i kultura dvije važne sastavnice komunikacijske kompetencije, međusobno isprepleteni i neodvojivi, neminovno se surećemo i s pojmom interkulturalne komunikacijske kompetencije. Taj se pojam u literaturi istraživao pod mnogobrojnim sinonimima: kroskulturalna učinkovitost, kroskulturalna kompetencija, interkulturalna kompetencija, interkulturalna komunikacijska kompetencija (Piršl, 2005), međukulturalna komunikacijska kompetencija (Novak-Milić, 2006; Novak-Milić i Gulešić-Machata, 2006) itd. Što se točno pod pojmom interkulturalne kompetencije podrazumijeva, nije jednostavno odrediti niti je taj pojam jednoznačno definiran. Interkulturalna komunikacijska kompetencija jest sposobnost uspješnoga i odgovarajućega ponašanja s pripadnicima drugoga jezika i kulture pod njihovim uvjetima (Fantini, 1995). Ona je sposobnost tumačenja i povezivanja, sposobnost otkrivanja i/ili interakcije, kao uvažavanje tuđih vrijednosti, uvjerenja i ponašanja te relativiziranje samoga sebe (Byram i dr., 2002). To je sposobnost prihvaćanja drukčijega načina razmišljanja odnosno sposobnost posredovanja, sagledavanja odnosa sličnosti i različitosti između kultura, te tumačenja i prevladanja mogućih nesporazuma i sukoba. Zato se velik dio istraživanja bavi pokazateljima interkulturalne kompetencije kao što

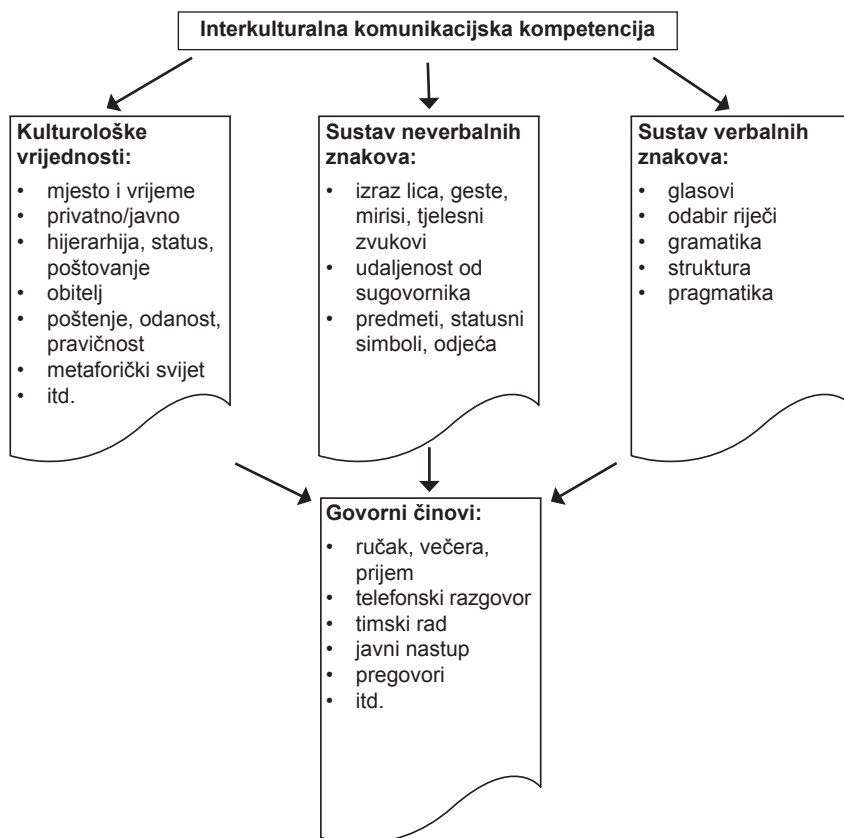
su npr. vještine, karakterne crte, stavovi i znanja, ali i aspektima interkulturalne kompetencije među kojima posebno mjesto pripada verbalnoj i neverbalnoj komunikaciji (Piršl, 2005).

Osim paralingvističkih, ekstralingvističkih i sociolingvističkih znanja pri određivanju temeljnih polazišta za stjecanje interkulturalne kompetencije Byram i dr. (2002) na prvo mjesto ističu *stavove* prema drugoj kulturi, naglašavajući važnost otvorenosti, radoznalosti, spremnosti na odbacivanje pogrešnih uvjerenja o sebi i drugima, precjenjivanje ili podcjenjivanje vlastite ili druge kulture. Oni takav stav nazivaju sposobnošću decentralizacije, što odgovara fazama razvoja interkulturalne svijesti koje vode od etnocentričnosti prema etnorelativnosti (Benett, 1993). *Znanja* koja Byram i dr. (2002) navode nisu samo znanja o nekoj konkretnoj kulturi, nego i o tome kako djeluju društvene skupine i identiteti te što interkulturalna komunikacijska kompetencija podrazumijeva. *Vještine* koje oni zahtijevaju u svrhu stjecanja komunikacijske kompetencije jesu vještine uspoređivanja, interpretacije i povezivanja, otkrivanja novih spoznaja te sposobnost njihove primjene u konkretnoj komunikaciji i interakciji. Na koncu, smatraju autori, potrebno je razvijati i *kritičku svijest* o vlastitom sustavu vrijednosti i o tome kako on utječe na naš doživljaj druge kulture.

Prema Zajedničkom evropskom referentnom okviru za jezike – učenje, poučavanje, vrednovanje (ZEROJ, 2005) već se među ciljevima jezične politike Vijeća Europe potiče na razumijevanje i toleranciju, poštovanje identiteta i kulturalne različitosti upravo razvijanjem interkulturalne kompetencije. Interkulturalne vještine i umijeća pak obuhvaćaju: a) sposobnost uspostavljanja odnosa između vlastite i strane kulture; b) kulturnu osjetljivost te sposobnost identificiranja i korištenja različitih strategija za uspostavljanje kontakta s osobama druge kulture; c) sposobnost ispunjavanja uloge kulturnog posrednika između vlastite i strane kulture te uspješnog razrješavanja interkulturalnih nesuglasica i konfliktnih situacija; d) sposobnost prevladavanja stereotipiziranih odnosa. Različite se kulture, dakle, međusobno uspoređuju, suprotstavljaju i aktivno prožimaju. Zato je učenje o kulturi drugoga, prema tome, istovremeno i učenje o vlastitoj kulturi, to je proces zrcaljenja pri kojemu upoznavajući drugoga govornik upoznaje i samoga sebe, i osvještava ono što je dotad bilo nesvjesno jer nam je kultura u kojoj smo odrasli imanentna. Susret s *drugim* susret je *sa sobom* (Vrhovac, 1999).

Međutim, kao što ističe Balboni (2007), filozofija interkulturalne kompetencije nika-ko nije napuštanje vlastitih vrijednosti i prihvaćanje tuđih. Njezin je smisao *upoznati* druge, *tolerirati* razlike (sve dok prema našem shvaćanju one ne prelaze granice moralnosti), *poštovati* različitosti (koje ne vrijeđaju naš sustav moralnosti nego samo upućuju na postojanje drugačijih kultura), *prihvatiti* činjenicu da tuđi kulturni modeli

moгу biti drugačiji, pa i bolji od naših, te u tom slučaju, *preispitati* modele s kojima smo odrasli. Uspješna komunikacija po njemu ovisi o različitim čimbenicima i sve njih valja uzeti u obzir. Balboni proširuje Hymesov (1974) akronim SPEAKING¹⁸⁶ u kojem su sadržane sve sastavnice određene komunikacijske situacije, navodeći ove elemente: mjesto, vrijeme, temu, ulogu sudionika, namjeru sudionika, psihološke elemente, govorne činove, iskaz, ekstralingvističke poruke te vrstu događaja i društvenih pravila. Interkulturalna komunikacijska kompetencija određena je (v. sliku 10) temeljnim kulturološkim vrijednostima, a ostvaruje se pomoću dviju gramatika, one verbalne i one neverbalne komunikacije, i to u sklopu komunikacijskih situacija, tj. govornih činova. Te situacije određuju univerzalna i pojedinačna pravila, a ova su potonja potencijalni izvor međukulturalnih nesporazuma (Balboni, 2007).

Slika 10: Model interkulturalne komunikacijske kompetencije (Balboni, 2007)

186 Uspješna komunikacija ovisi o ovim čimbenicima SPEAKING: *setting, participants, end (purpose), act sequence, key (verbal or non verbal), instrumentalities (channel and code), norms of interaction and interpretation i genre.*

23.1.2. Kako postići uspješnu interkulturalnu kompetenciju

Neosporno je da se u učenju stranoga jezika jezična i interkulturalna kompetencija ne mogu odvojiti. Prema Allwoodu (1990) jezična se komunikacija uvijek odvija u nekom kontekstu koji je uglavnom konstituiran kulturalnošću. Taj kontekst određuje kriterije relevantnosti, adekvatnosti i korektnosti kako u produkciji tako i u razumijevanju određenog jezičnog izraza. Kulturalni kontekst čine dvije komponente: psihološka i socijalna, pri čemu prva uključuje vrednote, vjerovanja, ponašanje i sposobnosti kao odraz bioloških karakteristika i procesa socijalizacije te kontakata s drugom kulturom i/ili kulturama, dok druga predstavlja socijalni identitet, tj. spol, društvenu hijerarhiju, stupanj naobrazbe i sl. Svaka kulturalna zajednica ima svoje stavove, vrednote, običaje, očekivanja itd., jednom riječju, kulturalnu pozadinu koja se odražava u jeziku. Zato ovladati stranim jezikom znači i poznavati kulturu koja se tim jezikom koristi. Na taj se način razvija interkulturalna kompetencija. Pritom se postavlja pitanje koje vrste kulturalnih informacija trebamo uključiti u učenje/poučavanje stranoga jezika da bismo postigli uspješnu interkulturalnu komunikaciju. Allwood (1990) razlikuje: a) osnovne kulturalne informacije (osnovni geografski podaci, povijest, vjerske i druge značajne ideologije, političke i društvene institucije, gospodarstvo, trgovina, kontakti s drugim grupama, običaji, stanovanje, prehrana, oblačenje, proživljavanje slobodnog vremena) te unutarnja društvena podjela (regijska i društvena raslojenost, komunikacijski uzorci i sl.) i b) stavove i vrednote (npr. u obitelji, odgoju, intimnom životu, prijateljstvu, spolne uloge u društvu, doživljavanje smrti, odnos prema božanskome i natprirodnome i sl.). Kurikulumi za učenje stranog/drugog jezika najčešće uključuju prvo područje, dok je drugo područje rjeđe, jer može izazvati nerazumijevanje i konflikte u interkulturalnoj komunikaciji.

Da bi se izbjegle konfliktne situacije, neki autori, npr. Allwood (1990) i Čebren (2005), s jedne strane predlažu kontrastivni pristup, pri čemu kontrastivnu jezičnu analizu prati kontrastivna analiza stavova i vrednota u određenoj kulturi (razlike u namjeni i/ili funkciji određene djelatnosti, razlike u pravima i dužnostima sudionika u određenoj djelatnosti i sl.). S druge pak strane, važno je iskustveno učenje koje podrazumijeva aktivnu uključenost učenika/studenata, npr. igrom uloga, pisanjem eseja, praktičnim i/ili stvaralačkim radom u novom jeziku (npr. kuhanje, pjevanje, recitiranje i sl.) i najvažnije, kontaktima s govornicima novoga jezika. Ukratko, integriranim učenjem jezične i kulturalne kompetencije omogućuje se: upoznavanje novoga jezika i njegove kulture, zatim prihvaćanje pozitivnih ili barem tolerantnih stavova o novome jeziku i kulturi, te na kraju, ali najvažnije, stjecanje jezične i kulturalne kompetencije u novom jeziku i kulturi.

23.2. O kolegiju Južnoslavenske kulture i civilizacije

Akadske godine 2009/2010. prvi je put na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani, u sklopu bolonjskog programa Južnoslavenski studiji, studentima ponuđen zaseban kolegij Južnoslavenske kulture i civilizacije. Novopokrenuti studijski kolegij uključuje lektorske vježbe i izlaganja studenata o kulturi i civilizaciji zemalja nastalih nakon raspada bivše Jugoslavije – Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Hrvatskoj, Makedoniji i Srbiji – za koji je predviđeno da ga vode razmjenski lektori.¹⁸⁷ Program predviđa dva sata nastave tjedno tijekom jednog semestra za svaku od navedenih država. Do sada su kulturološke teme bile dijelom nastave jezika i književnosti, a kao što je nama poznato, tako je to i na većini slavistika u svijetu. Južnoslavenske kulture i civilizacije zamišljene su dakle kao poseban kolegij kojemu je zadatak objediniti kulturološke i jezične sadržaje, a utemeljene su na komunikacijskom modelu u kojemu su kulturološki sadržaji strukturirani u teme otvorenoga tipa. One pružaju mnogobrojne mogućnosti ne samo za uvođenje i primjenu interkulturalnoga odgoja i obrazovanja već i za razvijanje jezičnih djelatnosti.

Kolegij je »otvoren« upravo hrvatskom kulturom, onom tradicijskom i temama povezanim uz suvremeni način života. Nastava se održavala na hrvatskome jeziku u obliku vježbi i izlaganja studenata, također na hrvatskome jeziku. Prvi i osnovni problem s kojim smo se susreli bio je odrediti koje bi teme i po kojem kriteriju bile najrelevantnije za uključivanje u nastavu. U njihovu odabiru vodili smo se zahtjevima Zajedničkog evropskog referentnog okvira za jezike (ZEROJ, 2005) te postojećim okvirnim programom kolegija.¹⁸⁸ Prema potonjemu, ciljevi su kolegija ovi: osvijestiti složenost pojma kultura i civilizacija, upoznati značajke južnoslavenskih govornih prostora, steći znanja o različitim aspektima kultura južnoslavenskih naroda te ukazati na sličnosti i razlike sa slovenskim kulturnim okruženjem. Studenti se prema tom programu upoznaju s osnovnim značajkama teritorijalnog i društvenog ustroja, najvažnijim povijesnim događajima, nacionalnom i vjerskom pripadnošću stanovnika, političkim, pravosudnim i školskim sustavom, kulturom stanovanja i življenja, običajima i umjetničkom baštinom Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske, Makedonije i Srbije.

Naš je zadatak bio sastaviti popis tema kojima bi se predstavila Hrvatska. Program je obuhvaćao ove teme:

---

187 Za sada na ljubljanskom fakultetu imamo samo razmjensku hrvatsku lektoricu, i to već 10. godinu. Nadamo se da će se u skorijoj budućnosti urediti statusi i drugih lektorata, što ovisi, nažalost i prije svega, o »političkoj volji« pojedinih država.

188 Dostupno na adresi www.ff.uni-lj.si (citirano 25. 2. 2011).

- Osnovne informacije o Hrvatskoj;
- Hrvatsko državno uređenje kroz povijest;
- Državni praznici i vjerski blagdani;
- Trojezična i tropismena tradicija Hrvatske;
- Razvoj hrvatskoga standardnog jezika: prijelomni događaji i smjernice;
- Osobitosti gradskih govora i jezični utjecaji;
- Kamo na dobru izložbu – muzeji Hrvatske i njihovo blago;
- Hrvatski otoci – između tradicije i techno-ritmova;
- Hrvatska pop i rock glazba;
- Hrvatska tradicionalna glazba;
- Opera, opereta i hrvatski skladatelji;
- Hrvatsko kazalište i najznačajniji kazališni festivali;
- Ima li Hrvatska šanse za Oscara – hrvatski film danas;
- Suvremena hrvatska književnost: između tradicije i bloga;
- Hrvatsko slikarstvo: najvažniji predstavnici i škole;
- Kiparstvo i najpoznatiji spomenici u Hrvatskoj;
- Tradicionalne manifestacije;
- Istra i Hrvatsko primorje;
- Dalmacija;
- Lika i Gorski kotar;
- Hrvatsko zagorje i Zagreb;
- Slavonija i Baranja;
- Nacionalni parkovi,
- Prirodni fenomeni;
- Osobitosti biljnog i životinjskog svijeta i zaštićene vrste u Hrvatskoj;
- Uspjesi hrvatskih sportaša;
- Uspjesi hrvatskih znanstvenika;
- Obrazovni sustav i studentski život u Hrvatskoj;
- Hrvatska za stolom – regionalni specijaliteti;
- Hrvatski brendovi i najvažniji proizvođači;
- Hrvatski mediji;
- Crkva;
- Civilno društvo;
- Slobodno vrijeme i rituali;
- Umjetnička baština;
- Stereotipi o Hrvatima.

23.3. Didaktički/metodički problemi poučavanja kulturoloških sadržaja

Za razliku od nekih jezika (npr. engleskoga, njemačkoga i dr.) koji imaju dugu tradiciju u učenju/poučavanju kulturoloških sadržaja, u južnoslavenskim su se jezicima do sada oni poučavali isključivo u okviru nastave jezika i književnosti. Zato smo se susreli s problemima vezanima uz didaktičko/metodičko oblikovanje, ali i praktično ostvarivanje kurikuluma. Naime, teme predviđene programom trebale bi se poučavati s drukčijega gledišta – interkulturalnoga. Verbalne metode, koliko je god to moguće, trebalo bi zamijeniti iskustvenima i istraživačkim. Da bi se ostvarila i uspješna interkulturalna komunikacija kojom bi se razrješavale interkulturalne nesuglasice, konfliktne situacije i prevladali stereotipi, trebali bismo imati na raspolaganju raznovrsne didaktičke izvore koji bi omogućili upoznavanje drugih kultura, ali i za to osposobljenije lektore. Polazeći od osnovnih pretpostavki interkulturalnoga odgoja i obrazovanja, osvrnimo se konkretnije na neka od otvorenih pitanja i problema, tipičnih i za druge slavističke sredine, na koja još tražimo odgovor.

23.3.1. Kompetencija studenata

Kolegij su kao obavezni pohađali studenti Južnoslavenskih studija, a kao izborni kolegij bio je ponuđen i svim drugim studentima Filozofskoga fakulteta u Ljubljani. Takav raznorodan sastav studenata iznio je na vidjelo ne samo različitu jezičnu kompetenciju studenata, nego i različita predznanja studenata koja možemo smatrati znanjima iz opće kulture. Osim toga, heterogenost je studenata u Sloveniji, pa time i jezična kompetencija, dodatno naglašena činjenicom što jedan dio njih čine studenti porijeklom vezani, rođeni ili čak školovani u nekoj od bivših jugoslavenskih republika.

23.3.2. Kriteriji za izbor tema

Konkretna nastavna praksa ukazala je na činjenicu da valja temeljito preispitati kriterije po kojima određene teme uključiti u novi kolegij. Prije svega, za potrebe ovako zamišljenoga studijskog kolegija, u uvjetima koji su već navedeni, bilo bi primjerenije svesti na manju mjeru ili posve isključiti teme koje se pojavljuju u okviru drugih kolegija (povijest jezika, književnosti i dr.). Također, teme poput načina stanovanja, jela i pića, provođenja slobodnoga vremena i druge već su uključene u tjednu nastavu jezika (po dva sata jezičnih vježbi) i predviđene programom u sklopu lektorata za sve tri godine studija, pa bi i njih valjalo nadomjestiti specifičnijima kao što su npr. stereotipi o Hrvatskoj i Hrvatima. Upravo bi naglasak na suvremenoj kulturi življenja omogućio razvijanje interkulturalnoga dijaloga te razvijanje svijesti o vlastitoj kulturi,

što je neosporno jedan od ciljeva nastave stranih jezika. S druge strane, ne može se zapostaviti ni poučavanje o povijesti, umjetničkoj baštini i tradicijskim vrijednostima. Pokazalo se, naime, da novije generacije slovenskih studenata rođene koncem osamdesetih i devedesetih godina prošloga stoljeća, unatoč geografskoj blizini i zajedničkoj povijesti, većinom ne poznaju Hrvatsku i uglavnom ne prate suvremena zbivanja u susjednim zemljama. Hrvatska je za njih sinonim za kraći ljetni odmor. Ne posjeduju znanja o hrvatskoj kulturi u širem smislu niti o njezinoj povijesti.¹⁸⁹

Bez obzira na činjenicu da smo oko pola stoljeća živjeli u zajedničkoj državi – Jugoslaviji – i dalje vrlo malo znamo jedni o drugima, a čini se da se u novome tisućljeću koje obilježava sveopća globalizacija još više »udaljujemo«. Zbog toga smo u novome bolonjskome programu osmislili koncept kolegija koji bi bio prihvatljiv i primjenjiv za kulture svih naroda čiji se jezici u okviru Južnoslavenskih studija poučavaju. Takav program morao bi istodobno obuhvatiti osnovne informacije, ali i zahtjevnije, problemski postavljene teme. Također valja voditi računa da se takvim programom izbjegne stvaranje idealizirane slike utopijskog društva, što je česta pojava npr. u udžbenicima hrvatskoga kao stranog/drugog jezika. Poučavanje npr. o hrvatskoj kulturi ne bi se smjelo oslanjati na domoljubni slogan Hrvatske turističke zajednice o raju na zemlji. Umjesto toga, nastava kulture i civilizacije morala bi biti prilika da se problemski preispitaju mnoge pojavnosti suvremenog društva i stereotipni prikazi naše (ne)kulture, ali i drugi specifični aspekti interkulturalne kompetencije o kojima je već bilo riječi (npr. verbalna i neverbalna komunikacija).

23.3.3. Kako posredovati kulturološke sadržaje

Posebno je pitanje na koji način posredovati takve sadržaje. Konceptija kolegija, osim lektorskih vježbi, pretpostavlja aktivno sudjelovanje studenata u izradi prezentacija. Od njih se traže vještine, o kojima smo već govorili, interpretacije i povezivanja, otkrivanja i interakcije, ali i kritičke svijesti o međukulturalnim razlikama. Svrha je tog kolegija da se učenjem kulturoloških sadržaja, kao pretpostavku postizanja interkulturalne komunikacijske kompetencije, više ili manje implicitno

---

189 Tako su se, primjerice, slavonski gradovi ili gradovi sjeverne Hrvatske na kartama studenata našli ucrtani uz dalmatinsku obalu, primorski uz obale Save i Dunava, a rijeke koje, usput budi rečeno, izviru ili protječu kroz Sloveniju, zamijenile su svoja korita. Kupa i Sava našle su se na mjestu Dunava, Mura na mjestu Kupe. U jeku predsjedničke kampanje u Hrvatskoj i neposredno nakon nje, na pitanje kako se zove novoizabrani hrvatski predsjednik dobili smo različite odgovore: Ivo R., Ivo Andrić, Ivan, Ivo Janović, Ivo Nešto, Ivo Stjepanić. Autor je hrvatske himne Ante Mihelić, Anton Mihajlović ili Ante Mihaliniović. Prevarili smo se i u očekivanjima da će teme udaljene od politike i bliže mladima dati bolje rezultate: Gibonni je u testovima preimenovan u Đoru Baraševića, Petra Grašu, Mišu Kovača ili Gorana Karana, Dina Dvornika studenti uglavnom ne poznaju ili misle da je riječ o Đoniju Štuliću ili Radi Šerbedžiji. Josipa Lisac »predodjenula« se u Terezu Kesoviju, Doris Dragojević u Alku Vuicu ili Severinu. (Pogreške u navođenju imena hrvatskih glazbenika preuzete su u izvornom obliku iz studentskih radova.)

usvajaju i jezična znanja. Zbog toga studentima uz autentične tekstove o hrvatskoj kulturi, prikupljene iz različitih izvora, različite težine i različitih funkcionalnih stilova (pisani, govoreni, slušani, gledani) treba ponuditi i raznovrsne tipove vježbi i zadataka za razvijanje svih jezičnih vještina. Gdje je to moguće, uključivanje drugih nekonvencionalnih oblika nastave kakvi su posjeti gostovanjima, izložbama i predstavama hrvatskih umjetnika u inozemstvu, stručne ekskurzije, tematska predavanja i slično, izvrstan su način da se Hrvatska približi studentima.¹⁹⁰

23.3.4. (Ne)odgovarajući didaktički izvori

Valja napomenuti da didaktičkih izvora koji bi objedinili sve teme tako širokog područja nema. Treba posegnuti za monografijama, predetaljnima ili preteškima za studente prve godine, za srednjoškolskim udžbenicima, turističkim vodičima, mrežnim stranicama različitih hrvatskih institucija, za novinama, časopisima i raznim drugim izvorima kakvi mogu biti filmovi, vizualni ili audio zapisi, televizijske emisije i sl. Lektor mora osmisliti različite vrste vježbi i zadataka, odabrati različite oblike aktivnosti kako bi te sadržaje prezentirao na što bolji i zanimljiviji način. Sve dosad rečeno nameće potrebu da se što prije pristupi izradi takvih didaktičkih izvora koji bi omogućili da se znanje o drugoj kulturi usvaja na stranom jeziku te da se pritom istodobno razvija interkulturalna i jezična kompetencija. Realizacija takvog projekta složen je i dugotrajan proces, no posve je neupitno da bez adekvatnog didaktičkog materijala koji bi pridonio razvoju interkulturalne kompetencije ne može biti riječi ni o razvoju komunikacijske kompetencije. O tome bi trebale voditi računa i matične kroatistike, bosanistike, makedonistike itd. koje se još uvijek dovoljno ne bave svojim jezicima kao stranim/drugim.

23.3.5. Kompetencije lektora

Sve do sada izloženo od lektora zahtijeva da i sam posjeduje određena znanja koja prelaze okvire struke i koja su potrebna za poučavanje u interkulturalnim situacijama. Lektori na stranim sveučilištima često su prvi, a ponekad i jedini izvor informacija o ciljnoj kulturi i zato moraju biti otvoreni, srdačni, strpljivi, duhoviti itd., ali i posjedovati mnoge vještine, npr. razgovjetno govorenje, umijeće animiranja, multikulturalno predstavljanje itd. (Požgaj Hadži i dr., 2007). Osim toga lektori moraju biti temeljito (i dodatno) pripremljeni i domišljati, dobro poznavati vlastitu kulturu, ali i kulturu zemlje u kojoj rade, poštovati različitost među njima te poticati i studente na toleranciju i radoznalost prema drugim kulturama (Opačić,

190 O stručnoj ekskurziji kao nekonvencionalnom obliku nastave v. u Benjak i Požgaj Hadži, ur., 2005.

2006). Stoga treba sustavno raditi na stručnom obrazovanju lektora/nastavnika. Lektori hrvatskoga kao stranog/drugog jezika moraju biti posebno osposobljeni jer se specifičnost i opsežnost njihova posla uvelike razlikuje od zadataka nastavnika hrvatskoga kao prvoga. Lektori na stranim sveučilištima trebali bi biti posrednici između vlastite i strane kulture koji su sposobni rješavati interkulturalne nesuglasice i konfliktne situacije, ali i prevladati brojne stereotipe kojima smo okruženi. I lektori i nastavnici trebali bi biti upoznati s kulturama učenika drugih nacionalnih grupa, i jedni i drugi trebali bi promijeniti svoje konceptualne sheme i mentalne (kognitivne) stavove prema učenicima/studentima drugih kultura. Zato je i neophodno njihovo kontinuirano, cjeloživotno usavršavanje.

Kultura nije statičan i monolitan skup klasificiranih činjenica, nego se promatra kao dinamična i promjenjiva pojava koja nastaje, razvija se i mijenja u ljudskoj interakciji i komunikaciji. Moglo bi se reći da je učenje o njoj cjeloživotni i sveobuhvatni proces. Što god da naučimo/poučimo, neizbježno je nedovoljno (Byram i dr., 2002). No potrebno je učiniti prvi korak. Kolegij Južnoslavenske kulture i civilizacije pokrenut je upravo s tog razloga.

No kao što *Pola ure kulture* u programu jedne nacionalne TV kuće nije dovoljno da se građanstvo obrazuje u kulturi i odgaja za nju, tako ni dvije ure u nastavi, pokazalo se, nisu dovoljne da se, bez primjerenih didaktičkih izvora, studentima posreduje znanje o tako bliskoj, ali i istovremeno i posve nepoznatoj kulturi. Ostaju otvoreni ma i pitanja kriterija za izbor tema koje moramo uključiti u nastavu kao i metoda kojima ih predstaviti – ovo je samo još jedno od područja koje tek valja razvijati.

Nadamo se da će ovo poglavlje kojim završavamo monografiju biti prilog pomoći u razumijevanju i poštovanju različitih kultura te prevladavanju brojnih stereotipa o nama, pripadnicima južnoslavenskih naroda, kao npr. ovoga ukorijenjenoga u slovenskom okruženju o *čefurima* koji su

ljudje, ki prihajajo iz krajev južno ali vzdno od reke Kolpe. (...) Po svoji fizionomiji se (...) razlikujejo po nizkem čelu, skupaj raščeni obrveh, poudarjenih ličnicah in močnejši spodnji čeljusti. Njihove osnovne vedenjske značilnosti so: ljubijo lagodno življenje, preklinjajo, radi imajo alkohol, nežnejši spol, nogomet. Obožujejo kič in zlat nakit. Pri srcu so jim borilne veščine in so nemalokrat agresivni tudi povsem brez pravega razloga. Njihova aklimatizacijska doba je v večini primerov zelo dolga.

Iz pjesme *Čefur* Roberta Pešuta Magnifica